

כשלי האקדמיה - ומה עם הישיבה?

בשבוע שעבר כתבתי על ספרם של תמר [Oz Almog](#), "כל שקרי האקדמיה". המחברים מתארים קריסה כוללת של העולם האקדמי. מעניין להשוות זאת למה שבעיניי מתרחש היום בעולם הישיבות.

ובכן, המפתח להשוואה הוא בעיניי טענתם של המחברים שהאקדמיה לקחה על עצמה שלושה תפקידים: הוראה, מחקר והכשרה מקצועית, והצירוף של שלושתם במוסד אחד עם נהלים אחידים מנוון את שלושתם. לכן צריך להפריד אותם למוסדות נבדלים.

מבין שלושת הייעודים הללו, באוניברסיטה העיקרי הוא המחקר. בישיבות, לעומת זאת, הייעוד העיקרי הוא ההוראה. ובמישור הזה, הישיבות מצליחות מאוד. בזמן שיש קריסה עולמית במדעי החברה והרוח, לכל הפחות בעולם המערבי, הישיבות משגשות: הישיבות החרדיות והישיבות הציוניות, ישיבות ההסדר והישיבות הגבוהות, בתי מדרש לצעירים ובתי מדרש לבוגרי צבא. כולן מלאות בתלמידים נלהבים. המפתח להצלחה הזו הוא בעיניי בצירוף של עיקרון פדגוגי אחד ועיקרון ערכי אחד.

העיקרון הפדגוגי הוא: לימוד עצמי מודרך, בעיקר בזוגות ("חברותא"). תמר ועוז אלמוג מתארים את חללי הלמידה החדשניים, שייעודו את האקדמיה להצלחה. יהיו אלו חללים פתוחים, שיציעו מגוון של "כיתות אמן, סדנאות וקואצינג". אחרי שקראתם את זה תחשבו על בית מדרש, שמציע שיעורים כלליים, חבורות ושחנ"שים, לימוד ביחידים או בזוגות או בקבוצות, וכל זה בעת ובעונה אחת. חלל הלמידה החדשני של העתיד דומה מאוד לבית המדרש העתיק שלנו. לעיקרון הפדגוגי הזה מצטרפת תודעה ערכית, שמאמינה שלימוד תורה לשמו הוא ערך עליון. מתוך האמונה הזו באים התלמידים להשקיע שנים מחייהם בלימוד, ומתוכה באים מוריהם המוכשרים ללמד אותם, בשכר זעום. בלי התודעה החברתית הזו של הלימוד כערך עליון קשה להקים מוסד שמתקיים בו לימוד אינטנסיבי, שאינו מתוגמל חומרית באופן פרופרציונלי.

ומה לגבי שני הייעודים האחרים של האקדמיה? כאן המצב בישיבות פחות מזהיר. "מחקר" לא מתקיים כמעט. יש מכוני מחקר תורניים, אבל הם מעטים וקטנים, ואינם נתפשים כליבתו של עולם התורה. הרבנים הגדולים אינם נפגשים לדון בתובנות שלהם, ולכל היותר עושים זאת בכתב, וגם זה בקושי. יש לזה סיבות: למשל, האמונה שהעיסוק בתורה חשוב יותר מאשר החידוש בתורה, ושהעמדת תלמידים צעירים חשובה יותר מאשר התפתחות אינטלקטואלית אישית. ועדיין, מי שלומד גמרא או תוספות פוגש בתי מדרש שהיו גם זירת דיון של הרבנים הגדולים, ושהפיקו "תוצרים" של תובנות חדשות. מי שקורא את "מקראי קודש" של הרב פרנק לומד על מפגשים כאלו שהיו בין חכמי ירושלים הגדולים עוד לפני שלושה דורות, ומתמלא קנאה.

התחום האחרון הוא הבעייתי ביותר. הישיבה מעולם לא הייתה מוסד של הכשרה מקצועית, אך היום היא מתימרת להיות כזו, ולהכשיר רבנים. בעבר, "רב" לא נתפש כמקצוע הדורש הכשרה מיוחדת, ובמידה שכן - ההכשרה הייתה באמצעות חניכות, כמו רוב המקצועות בימים ההם. רב הקהילה העכשווי צריך קודם כל להיות תלמיד חכם, אבל צריך גם לדעת רטוריקה, פסיכולוגיה, כלכלה, פדגוגיה, תרבות - בעוד בישיבה הוא לומד רק הלכה. הלכה היא חשובה, הכי חשובה, אבל אין בה די. במידה שרוצים לקחת את הכשרת הרבנים ברצינות, צריך לחשוב עליה אחרת, בתוך מסגרת הישיבות - או מחוץ להן.

בחשבון כולל, נדמה לי שהמאזן חיובי, כי את הייעוד המרכזי שהישיבה שמה לעצמה - הוראת תורה לרבים - היא מצליחה להגשים בהצלחה רבה. הישיבות שוקקות תלמידים, כן ירבו. אבל תמיד כדאי להשתפר - ובהחלט יש במה.